

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора

Омельченка Андрія Володимировича

на дисертацію **Шапенко Людмили Олександрівни**

на тему «Адміністративно-правові засади надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми, її зв'язок з науково-дослідними планами і програмами. Представлена праця є важливою та актуальною, оскільки страхування в Україні, як і у більшості країн світу, визнане стратегічним сектором економіки, що зумовлює досить жорстке адміністративно-правове регулювання даного виду діяльності та водночас значну державну підтримку. На сьогодні страхові компанії не наважуються широко запроваджувати надання послуг зі страхування інвестиційних ризиків та й учасники інвестиційних проектів практично не використовують страхування для зменшення рівня інвестиційного ризику. Основними причинами цього є невідповідність існуючого механізму надання відповідних страхових послуг змісту нівелювання інвестиційних ризиків в цілому, а також відсутність належного адміністративно-правового регулювання діяльності учасників страхового ринку, що відбивається на недостатньому рівні захисту інтересів споживачів страхових послуг, що, в свою чергу, зумовлює необхідність розробки теоретичного та методичного обґрунтування оптимізації адміністративно-правового регулювання страхування у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності, що є передумовою ефективного функціонування вітчизняних авіапідприємств.

Дисертація виконана відповідно до Концепції загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 21 листопада 2002 року № 228-IV, та

безпосередньо пов'язана з напрямками держбюджетних науково-дослідних робіт «Публічно-правовий механізм забезпечення національних інтересів України» на 2016-2019 роки (державний реєстраційний номер № 55/13.01.02) кафедри конституційного і адміністративного права та «Правова система України в умовах трансформації суспільства» на 2016-2019 (державний реєстраційний номер № 56/13.01.01) кафедри теорії та історії держави і права Юридичного факультету Національного авіаційного університету.

Ступінь обґрунтованості й достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено досить раціональною, логічною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Структура роботи та її зміст свідчать про прагнення автора комплексно вирішити завдання дослідження. Чітко простежується системний підхід до розв'язання проблем, що стосуються його об'єкта та предмета. Дисертантка досить вдало визначила мету свого дослідження, яка полягає у розробці теоретичних положень щодо визначення та характеристики адміністративно-правових засад надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств, формуванні наукових підходів та практичних рекомендацій, спрямованих на гармонізацію національного законодавства до європейських стандартів в цій сфері.

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що вона є самостійним, творчим і своєчасним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному та науково-методологічному рівнях. Необхідно підкреслити, що висновки і рекомендації, які містяться у дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані. Дослідження правових та організаційних аспектів адміністративно-правового регулювання надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств проведено з використанням комплексу загальних методів наукового пізнання, а також спеціальних методів, що застосовуються у юридичній науці, серед яких – діалектичний, функціональний, формально-юридичний, порівняльно-правовий,

правового моделювання, які склали методологічну основу сформульованих положень і висновків дисертації, що мають важливе теоретичне і практичне значення. Кількість та якість використаних автором джерел, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня обґрунтованості наукових положень дисертаційного дослідження.

Достовірність одержаних результатів підтверджується їх викладенням у 22 наукових працях та апробацією на 8 науково-практичних конференціях. Також про достатній рівень обґрунтованості висновків і рекомендацій свідчить їх підтвердження відповідними документами – актами про впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність, освітній процес та наукову діяльність.

Вказане свідчить про обґрунтованість і достовірність сформульованих у дисертації висновків та рекомендацій.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є комплексним науковим дослідженням, в якому обґрунтовуються теоретичні положення щодо визначення та характеристики адміністративно-правових засад надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств, виходячи з напрямків реалізації регулятивної та охоронної функцій права у сфері надання страхових послуг щодо інвестиційно-інноваційної діяльності загалом та авіаційних підприємств, зокрема, з урахуванням публічно-правової природи адміністративно-правового регулювання вказаних відносин, а також визначаються шляхи відображення цих засад у національному адміністративному законодавстві з метою його гармонізації з європейськими стандартами в означеній сфері.

На схвалення заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист. Здобувачем опрацьовано велику кількість спеціалізованої літератури (монографій, дисертацій, наукових статей). Майже кожен підрозділ дисертації починається з аналізу наукової думки щодо конкретного поняття, використання термінології, перспектив вдосконалення національного законодавства тощо. Отримані результати першого розділу склали

методологічне підґрунтя для дослідження проблем адміністративно-правового регулювання надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств. Це свідчить про вміння здобувачки правильно використовувати наукові підходи та відповідний науковий рівень дисертації.

Позитивної оцінки заслуговують обґрунтування авторки щодо визначення правової природи страхування, зокрема розбіжностей страхування як правової категорії та страхування як економічної категорії з позиції поєднання правової форми та економічного змісту, яке в ньому міститься. Адже правова наука розглядає страхування, в першу чергу, у розрізі юридичних прав і обов'язків учасників даних відносин, тобто як страхові правовідносини. Тому право має справу лише з вольовими та пов'язаними з ними відносинами, що складаються при страхуванні. У свою чергу, економічна наука має своїм предметом закономірності процесу взаємодії учасників страхових відносин.

Заслуговують на увагу також положення, в яких розкрито особливості методу адміністративно-правового регулювання надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств, ефективність якого полягає у поєднанні різних рівнів та видів підпорядкованості субординаційних відносин та координаційної взаємодії сторін, коли вони виступають рівноправними учасниками правовідносин.

Науковий інтерес становлять вдало обґрунтовані напрями розвитку інституту саморегулювання страхового ринку в Україні. Оскільки авторка, враховуючи передові практики світового досвіду країн з розвиненим страховим ринком, де саморегулювальні організації виступають в ролі суб'єктів застосування диспозитивного методу регулювання надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності, наголошує на доцільності прийняття Закону України «Про саморегулювальні організації» з метою створення умов розвитку національного страхового ринку, збалансування інтересів його професійних учасників, забезпечення відкритості та прозорості ринку страхових послуг, зниження рівня корупції тощо.

Слід погодитися з висновками здобувачки щодо необхідності врахування чинників стратегічного, тактичного та теоретико-правового характеру при встановленні пріоритетних напрямів адміністративно-правового регулювання надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств в умовах трансформації економіки. Це забезпечить подальше становлення України як правової, соціальної держави, орієнтованої на проєвропейські трансформації органів публічної влади, побудову нової адміністративно-правової доктрини та доктрини розвитку страхового ринку, а також мінімізацію проблем впровадження та реалізації міжнародно-правових стандартів у сфері страхування.

У роботі розроблено і інші наукові положення, які є новими для теорії адміністративного, фінансового та інвестиційного права. Обґрунтовуючи загальні положення, дисертантка сформулювала також ряд конкретних висновків, пропозицій, рекомендацій, які теж характеризуються науковою новизною та практичною значущістю і в сукупності вирішують важливе наукове завдання регулювання суспільних відносин, що виникають в процесі здійснення публічного адміністрування у сфері страхування інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств. Всі одержані в результаті дисертаційного дослідження висновки достатньо повно та точно відображені у вступі роботи, висвітлені в розділах основної частини.

Наукове та практичне значення представленої дисертації. Практичне значення дисертації полягає у можливості використання одержаних результатів для вдосконалення чинного законодавства; подальшого розвитку наукових досліджень адміністративно-правового регулювання у сфері страхування інвестиційно-інноваційної діяльності; при викладанні курсів «Адміністративне право», «Фінансове право», «Нормативно-правове регулювання транспортної діяльності» та підготовці науково-практичних видань, підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій для науковців, юристів-практиків, викладачів, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів.

Практичне значення одержаних результатів підтверджується відповідними актами впроваджень, а саме: актом про впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Національного авіаційного університету від 07.09.2019 р.; довідкою про практичне впровадження в діяльність Кабінету Міністрів України від 21.09.2019 р.; актом про впровадження результатів дисертаційного дослідження у освітню діяльність Національного авіаційного університету від 07.09.2019 р.

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Основні висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, достатньо повно викладені в 22 публікаціях, з яких: 1 колективна монографія, 10 статей в наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних науково-метричних баз; 3 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 8 публікацій за матеріалами наукових та науково-практичних конференцій.

Кількість та зміст опублікованих наукових праць відповідають вимогам щодо викладення основного змісту дисертації, підготовленої для здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Оцінка змісту, стилю та мови дисертаційної роботи. Стил написання роботи має яскраво виражений індивідуальний характер, а думки авторки втілюються у чіткій та послідовній формі. Здобувачка володіє широким і багатогранним науковим лексиконом та вміло його використовує.

На підтримку заслуговує обрана Шапенко Л.О. логічна послідовність викладу матеріалу. Кожен з розділів дисертаційної роботи в цілому завершується висновками, які повною мірою відображають зміст та результати дослідження.

В цілому, дисертацію можна вважати належним чином оформленою, матеріал викладено без редакційних погрешностей, з коректними посиланнями на наукові, нормативні та інформаційні джерела, що свідчить про достатньо високий професійний рівень дисертантки.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи та відзначаючи належний рівень постановки проблеми, реалізації завдань та наукову новизну дисертації Шапенко Л.О., слід відзначити, що як і будь-якому творчому дослідженню, присвяченому аналізу дискусійних питань юридичної науки, їй притаманні певні дискусійні моменти та зауваження, що потребують додаткового роз'яснення чи можуть бути сприйняті як уточнення авторської позиції.

1. У підрозділі 1.1 значна увага приділена критичному ставленню науковців до злиття зовсім принципово різних понять – інвестицій та інновацій, які є самостійними та самодостатніми факторами економічного розвитку авіапідприємств та економіки в цілому. Авторка визначає сутність поняття інвестиційно-інноваційної діяльності у галузі цивільної авіації, наголошуючи на еkleктичному поєднанні інвестиційної та інноваційної діяльності та доводить нерозривність на сучасному етапі розвитку економіки зв'язку інвестицій та інновацій. Разом з тим, нерозглянутими залишаються поняття та зміст інноваційно-інвестиційної діяльності, що представляє інтерес для більш чіткого розмежування цих різнорідних категорій та надання їх характеристики з метою подальшого вдосконалення нормативно-правової бази, необхідної для забезпечення формування інноваційного суспільства та відновлення інвестиційного потенціалу України.

2. У підрозділі 1.3 підкреслено, що адміністративно-правове регулювання страхування у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності є невід'ємним елементом взаємовідносин уряду зі страховими організаціями та повинне забезпечувати зменшення тиску держави на страхові організації, збалансованість інтересів суб'єктів страхових відносин і регулюючих їх органів, а також сталий розвиток страхового ринку та економіки в цілому. Проте, додаткової аргументації потребують положення щодо оптимального поєднання регулювання і дерегулювання страхової діяльності, а також впровадження ліберальної системи адміністративно-правового регулювання страхування.

3. У підрозділі 2.1 констатовано, що вдосконалення державного нагляду за страховою діяльністю безпосередньо залежить від підвищення ролі пруденційного нагляду, тобто нагляду на основі ризиків, які можуть виникати у процесі діяльності страхових організацій. Але при визначенні першочергових завдань для забезпечення ефективності пруденційного нагляду за страховою діяльністю, зокрема запровадження макропруденційного нагляду, чітко не окреслено основні проблеми його реалізації для регулювання вітчизняного страхового ринку та не розглянуто процес реалізації концепції макропруденційного нагляду та регулювання.

4. У підрозділі 2.3, в якому авторка досліджує шляхи реалізації державної політики, спрямованої на створення загального ефективного правового механізму руху капіталів в незабезпечені сектори економіки та захист (гарантування) інвестицій від впливу різноманітних ризиків, доречним стало б використання статистичних даних при розгляді проблем діяльності на страховому ринку України, а також визначенні несприятливого національного інвестиційного клімату для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в авіаційну галузь.

5. В аспекті вдосконалення адміністративно-правового регулювання надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств наголошується на необхідності вдосконалення чинного законодавства з метою забезпечення розвитку інституту саморегулювання страхового ринку, систематизації страхового законодавства шляхом його кодифікації та здійснення процесів цифровізації економіки в державі. Проте якість роботи була б вищою, якби здобувачка виклала свої пропозиції і рекомендації у вигляді конкретних проектів законодавчих чи підзаконних актів з досліджуваної проблематики.

6. Також посилив би роботу, поряд з дослідженням міжнародного досвіду розвинених країн з різними підходами до організації та здійснення регулювання діяльності на страховому ринку, розгляд проблем подальшого розвитку системи

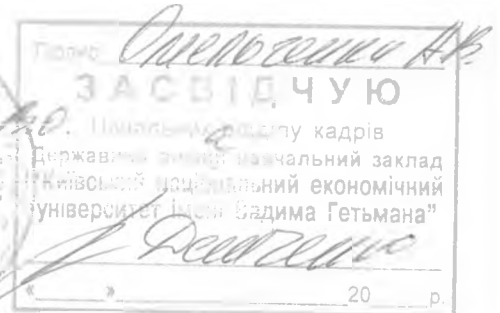
страхового нагляду та контролю Великобританії на сучасному етапі в умовах її виходу з Європейського Союзу.

Зазначені зауваження до положень дисертації, що виносяться на захист в цілому не впливають на позитивну оцінку роботи, її належного теоретичного рівня, наукової новизни та достовірності одержаних результатів, натомість спрямовані на спонукання дисертантки до подальших поглиблених наукових досліджень.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Шапенко Л.О. є самостійним науковим дослідженням, що містить теоретичні висновки та практичні рекомендації, які є досить вагомим внеском у розвиток адміністративно-правової науки та нормотворчої практики. Тема і зміст дисертації відповідають науковій спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Дисертація оформлена у повній відповідності з вимогами, що висуваються до такого роду робіт.

Загальний висновок. Дисертація Шапенко Людмили Олександрівни «Адміністративно-правові засади надання страхових послуг у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності авіаційних підприємств» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке відзначається актуальністю, містить наукову новизну, має теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 та 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня № 567 (із наступними змінами і доповненнями), а її авторка – Шапенко Людмила Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри цивільного та трудового права
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
доктор юридичних наук, професор

А.В. Омельченко